№ 172 Նոյեմբերի 10 Չորեքշաբթի **1883** Նոյեմբերի 10 Չորեքշաբթի № 172

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Օտարաքաղաքացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ"

ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿԱՅ **1884** ԹՒԻՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԻ ՆՈՅՆ ԴԻՐՔՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ

ՊՐՕԳՐԱՄԱ

I. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետոն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ: Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամսվայ 6 րուբլի, իւրաքանչիւր ամսվայ 1 րուբլի:
ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպէկ:
ՀԱՍՑԷՆ. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Ղուբայից: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Գործակատարի յիշատակարանից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՂՈՒԲԱՅԻՑ

Նոյեմբերի 4-ին

Ղուբայի գաւառում կան միայն երկու հայ գիւղեր—Քիլվար և Խաչմազ: Առաջինը գտնվում է քաղաքից դէպի հարաւ-արևելք 40 վերստ, իսկ երկրորդը դէպի արևելք 30 վերստ հեռաւորութեամբ: Քիլվար գիւղը ունի 110 հայ տուն, որոնք ապրում են խառն թաթերի հետ և որոնք մի բառ անգամ չը գիտեն հայերէն, այլ խօսում են թաթերէն: Այստեղ կայ մի նորակառոյց դեռ չաւարտած եկեղեցի ժողովրդի հաշւով շինած, մի ծխական քահանայ և մի հոգևոր ծխական դպրոց, որին նպաստում է Բագուի Մարդասիրական ընկերութիւնը: Քահանան ագէտ մարդ է, գիտէ միայն մի քանի գլուխ Սաղմոսից, Ժամագրքից, որով մկրտութեան, պսակման և թաղման ժամանակ, ինչպէս ասում են, մի կերպ գործը գլուխ է տանում, իսկ ուրիշ անգամ ոչ ժամերգութիւն, ոչ պատարագ երբեք չեն լինում: Քիլվարի հոգևոր ծխական դպրոցի աշակերտների թիւը հասնում է 30 մինչև 40 և ունի մի երիտասարդ ուսուցիչ Ներսիսեան դպրոցի 4-դ դասատունը աւարտած, որը և բարեխղճաբար է վարում իր պաշտօնը: Սրա շնորհիւ համարեա վերջին երկու տարիները այդտեղի նոր սերնդի անդամները սկսել են քիչ քիչ հայերէն խօսել, բայց այսպիսի մի օտարացած, խորթացած հայ գիւղում մի ուսուցիչը դարձեալ բաւական չէ:

Խաչմազ գիւղը ունի 40 հայ տուն, որոնք նոյնպէս խօսում են թաթերէն, մի գեղեցիկ եկեղեցի *), մի ծխական քահանայ և մի դպրոց լոկ կոչումով: Լոկ կոչումով ասում ենք այն պատճառով՝ որ դպրոցը չունի ոչինչ դրամական միջոց, բացի հանգուցեալ ղուբեցի Պօղոս Ալէքսանեանցի կտակած 1,000 րուբլու տոկոսից, որ հասնում է միայն 100 րուբլու, որով կարելի լինի մի արժանաւոր ուսուցիչ հրաւիրել: Ամբողջ տասը տարի է վերոյիշեալ տոկոսը ստանում է ծխական քահանան ուսուցչութեան պաշտօնը վարելու համար: Բայց վերջինս բոլորովին զուրկ լինելով ուսուցչական արժանաւորութիւնից, տարաբախտաբար այքան տարի ոչինչ օգուտ չէ բերել և դպրոցը այժմ էլ գոյութիւն չունի:

Կարծում ենք, մեր Հայոց Բարեգործական ընկերութեանց առաջին նպատակը պէտք է լինի պահպանել արդէն գոյութիւն ունեցող հայոց ուսումնարանները և նոյնպէս նպաստել նորերը հիմնելուն. սակայն դարձնում ենք Բարեգործական ընկերութեան վարչութեան ուշադրութիւնը Քիլվարու և Խաչմազու ծխական դպրոցների վրա՝ և խնդրում ենք նպաստել, բարւոքել նորանց դրութիւնը, որ առաջին դարմանը կը լինի այն թաթախօս օտարացած հայ ժողովրդի համար, որը զուրկ է արժանաւոր քահանայից, ուսուցչից, քարոզչից.... և որի ապագան կախված է մի մազից, որ յաւիտեան գլորվի անդնդի մէջ:

***

*) Խաչմազու եկեղեցին հիմնարկել է ղուբեցի հանգուցեալ Յովսէփ-բէկ Ղազարեանց իր հաշւով, բայց հանգուցեալը չը հասնելով իր նպատակին, նրա եղբայր պ. Պետրոս-բէկ Ղազարեանց, ի յիշատակ իր եղբօր կառուցել է եկեղեցու շինութիւնը, մնում է միայն զարդել նորան ու աւարտել:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Վրաց «Դրօէբա» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալը. «Շատ գանգատներ են գրում մեզ Սուրամից այնտեղի հայ քահանայի մասին: Մի անգամ ամբողջ Սուրամի ժողովուրդը մինչև անգամ գանգատ ներկայացրեց նրա դէմ և ուրիշ քահանայ պահանջեց, բայց քահանային յաջողվեցաւ իր կողմը գրաւել Սուրամի ազդեցութիւն ունեցող մարդկանց և նոր պահանջած քահանային ուրիշ տեղ ուղարկել տուեց: Ասում են, որ իբր թէ այդ քահանան 200—300 րուբլուց պակաս գնով չէ համաձայնվում պսակել այն անձանց, որոնց դէմ վրէժ ունի. պատճառ է բերում ասելով, թէ դուք ազգականներ էք և եթէ փողով հրաման չէք ստանայ Էջմիածնից, չեմ կարող պըսակել ձեզ: Բացի դրանից Սուրամի հայոց ուսումնարանում ոչ մի ուսուցիչ չէ կարողանում մնալ, որովհետև այդ «հովիւը» իբր թէ պայման է դնում, որ ուսուցիչները իր որդւոց առանձնապէս և ձրի դասեր տան»:

—

Որովհետև կովկասի տրանզիտային առևտուրը արգելվեցաւ, ամենքն այն կարծիքի էին, որ այդ գործը ուրիշ ուղղութիւն կը ստանար: Այժմ լրագիրների մէջ կարդում ենք, որ Թիւրքաց ներքին գործերի մինիստրը հրամայել է Տրապիզոնի և Էրզրումի նահանգապետներին այդ երկու

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

—

Հազար ութ հարիւր վաթսուն և ութ թուականի գարնանային մի պարզ և գեղեցիկ օրերից մէկն էր, երբ ես Շ. քաղաքում աւարտեցի իմ ուսման ընթացքը հռչակաւոր տէր-Վահանի ուսումնարանում: Այդ օրը ինձ համար այնքան նշանաւոր էր, ես ինձ այնքան ուրախ և բաղդաւոր էի զգում, որ նրա ամենայն մէկ ժամը պիտի տպաւորված մնայ յիշողութեանս մէջ մինչև իմ կեանքի վերջը: Չորս տարի շարունակ տէր-Վահանի ձեռքում տանջվելուց յետոյ, չորս տարի նրա բարբարոսական ֆալախկայի տակ չարչարվելուց յետոյ, բնական է, որ ինձ անսահման բաղդաւոր պիտի համարէի այդ օրը, երբ վերջապէս ազատվել էի անխիղճ տէրտէրի ինկվիզիցիայից: Էլ ինչ երկարացնեմ, ես թևեր չունէի, որ ուրախութիւնից թռչէի, երբ հօրս գնած մի ֆունտ թէյը յանձնելով տէր հօրը իբր շնորհակալութեան նշան ինձ տուած կրթութեան համար, վերջին անգամ համբուրեցի նրա կոշտ և պարհուրելի ձեռքը ու դուրս վազեցի ուսումնարանից: Ես մեր տան հերոսն էի այդ օրը, ոչ ոք իմ եղբայրներից կամ քոյրերից իրաւունք չունէր որ և իցէ կերպով կպչել իմ քէֆին, ընդհակառակը ամենքը դէպի ինձ սիրով և յարգանքով էին վերաբերվում և ինչպէս կարող էին չը յարգել, քանի որ նրանց մէջ ամենակրթվածը և ամենագիտունը ես էի, քանի որ ամբողջ ճարտասանութիւնը և Նարեկը գլխից մինչև վերջը անցել էի: Բոլորը հաւաքված իմ շուրջը փայփայում էին ինձ. մայրս իսկոյն ինձ համար ըսկսեց պատրաստել իմ սիրած կերակուրը, (անունը չեմ ասում, ձեր սիրտն էլ կուզի), հայրս խոստացաւ հէնց այն օրը գնել ինձ համար մի նոր բաճկոն (արխալուղ): Մի խօսքով մեր ընտանիքի մէջ այդ օրը անխտիր ամենքի սիրոյ և փաղաքշութեան առարկան ես էի, ամենքը ինձնով էին զբաղված, ամենքը աշխատում էին ինձ հաճոյանալ ամենայն կերպ, իսկ ես, ինչպէս վայելում է հերոսին, աշխատում էի պահել ինձ խիստ լուրջ և վեհանձն՝ լցված սեպհական արժանաւորութեան զգացմունքներով:

Հայրս չը նայելով իր աղքատութեան՝ այդ օրը խիստ առատաձեռն էր դառել. նա հրամայեց մօրս՝ բացի իմ սիրեցեալ կերակուրից, պատրաստել և մի ուրիշ տեսակ կերակուր, որովհետև նա մտադիր է այդ օրը հրաւիրել մեր բարեկամներից մի քանիսին՝ իր անդրանիկ որդու ուսման աւարտով կատարվող ուրախութեան մասնակից լինելու, մի և նոյն ժամանակ խորհրդակցելու նրա ապագայի վերաբերմամբ:

—Հարկաւոր է, ա՛յ կնիկ, հէնց այսօր որոշել, թէ այսուհետև ինչով պիտի պարապվի Խաչիկն. «ծեծիր երկաթը քանի որ նա տաք է» ասում է առածը, պէտք չէ թոյլ տալ, որ նա մի օր անգամ անգործ մնայ, կարող է ծուլանալ ու այնուհետև դժուար կը լինի նրա համար մի գործի կպչել:

Մայրս համաձայն չէր հօրս այդ մտքի հետ, նա ուզում էր, որ ես գոնեա մի ամիս տանը հանգիստ առնէի և փորձեց հակառակել նրա կամքին, բայց ինչպէս կարող էր իմ հօրս նման մարդու առածին կինը հակառակել. նա այնպէս գոռաց խեղճ կնոջ վրա, որ նա տեղն ու տեղը լռեց սարկութեամբ, ինչպէս ամենայն ժամանակ: Իսկ ինչ վերաբերում էր ինձ, ես այդ օրը այնքան ուրախութիւնից շուարած էի, որ չը գիտէի թէ ինչ մտածեմ. ես բաւական էի միայն նրանով, որ վերջապէս ազատուել էի տէր Վահանի ֆալախկայից:

Այսպէս թէ այնպէս մօտեցաւ կէսօրվայ ժամանակը. ճաշը արդէն պատրաստ էր: Որովհետև այն ժամանակ մեր քաղաքում միմիայն հարուստների տներումն էին գտնվում աթոռներ, սեղաններ և ուրիշ եւրօպական կահ կարասիք, իսկ աղքատները դեռ ապրում էին հին ասիական եղանակով, այդ պատճառով մենք ես՝ իբրև աղքատ ընտանիք՝ ապրում էինք վերջին եղանակով: Մայրս մեր բաւական ընդարձակ սենեակի յատակի վրա տարածելով կարպետագոյն սփռոցը, ծածկեց նրա երեսը զանազան տեսակ համեստ, էժանագին, բայց համեղ ուտելիքներով և մրգեղէններով: Հայրս սպասում էր հիւրերին, իսկ ես անհամբերութիւնից քիչ էր մնում, որ տրաքվէի, որովհետև այդ օրը ուրախութիւնից շատ դէս ու դէն վազվզելով, յոգնել էի և սաստիկ քաղցել: Ես գայլի ախորժակով սպասում էի այն րոպէին, երբ պիտի վերջապէս ձեռքս հասցնէի իմ սիրեցեալ կերակրին:

Վերջապէս հիւրերը եկան և ամենքս, առանց երկարացնելու, ծալպատակ շարվեցինք փափուկ մինդարների վրա սեղանի շուրջը. հայրս ինձ հրամայեց տան վրա ծառայութիւններ անել: Նշանաւոր էր այդ օրը. ես այն ժամանակից մինչև այսօր ես չեմ մտաբերում իմ կեանքում մի այնպիսի զուարճալի օր, չը նայելով որ այժմ բազմապատիկ բաղդաւոր հանգամանքներում եմ ապրում: Հիւրերը մի մի բաժակ օղիով շնորհաւորեցին հօրս իր որդու վերադարձութեամբ, իսկ ինձ օրհնեցին հազար տեսակ օրհնանքներով: Մի քանիսը նրանցից ինձ շատ խրատներ տուին իմ ապագայ կեանքը խելօքութեամբ և խոհեմութեամբ վարելու մասին: Ես այդ խրատներից միայն մէկն եմ յիշում, նա ինձ վրա խիստ խորը տպաւորութիւն արաւ և ես երբէք չեմ մոռանայ այդ խրատը, որովհետև նա մինչև այսօր եղել է իմ կեանքի ղեկավարը, նոյնը պիտի մնայ և մինչև իմ մահը: Խրատողը մեր մանրավաճառ Թորոսն էր. մի, ինչպէս պատմում էին, թէև շատ խորամանկ և խարդախ, բայց չափազանց խելօք մարդ:

—Ո՛ւր որ լինես, ինչ գործի որ կպչես—ասաց նա—աշխատիր քեզանից մեծերի հաւատարմութիւնը գրաւել դէպի քեզ խոնարհութեամբ, լռութեամբ: Առաջին քո հոգսը լինի մեծերիդ աչքում սիրելի դառնալ փաղաքշելով, կեղծաւորելով, շողոքորթելով: Չը թոյլ տաս, որ քեզ խաբեն, բայց աշխատիր որ ամենայն ժամանակ ինքդ ուրիշներին խաբես քո խելքով: Այնտեղ, ուր տեսնես թէ մի կոպէկի անգամ շահ ունես, ամենայն միջոց գործ դիր այդ շահը չը կորցնելու. փոյթ չունի, հարկաւոր եղած ժամանակ սուտ էլ ասա, միայն թէ մէջտեղ շահ ունենաս: Վերջապէս միշտ մտաբերիր Քրիստոսի այն պատուէրը թէ «եղէք խորամանկ ինչպէս օձ, իսկ միամիտ ինչպէս աղաւնի»:

Այս խրատը խիստ երկար ու բարակ էր, զարդարուած զանազան առակներով, բայց ես աւելորդ եմ համարում նրան ամբողջովին գրել այստեղ, որովհետև ես գործնական մարդ եմ և ժամանակ չունեմ իմ յիշատակարանը լցնել զանազան մանրամասնութիւններով: Ես այդ յիշատակարանը սկսել եմ նրա համար, որ նրա մէջ գրեմ այն, ինչ որ իմ կեանքի մէջ եղել է նշանաւոր և հետաքրքիր, որպէս զի մի ժամանակ իմ որդիքս կարդան և իմանան, թէ ինչպէս մարդ է եղել իրանց հայրը:

Ճաշը վերջանալուց յետոյ՝ հայրս իսկոյն և եթ առանց երկարացնելու խօսք բացեց հիւրերի հետ իմ ապագայի մասին: Սկսվեց երկար ու բարակ խորհրդակցութիւն. որովհետև հիւրերի գլուխները գինով մի փոքր տաքացել էին,—այդ պատճառով իմ ապագայի հարցը դարձաւ նրանց համար խիստ վիճաբանութեան առարկայ: Ես մի կողմ քաշված լուռ ու մունջ խորին ուշադրութեամբ ականջ էի դնում նրանց խօսակցութեան: Հայրս յայտնեց այն միտքը, թէ մտադիր է ինձ որ և իցէ արհեստի տալ, բայց չը գիտէ որն է արհեստներից աւելի մաքուրը և մի և նոյն ժամանակ արդիւնաւէտը: Մեր հիւրերի թւում կար մի դարբին, որի

քաղաքների մէջ եղած չօսւէն լաւ դրութեան մէջ պահել տրանզիտային առեւտրի համար, որովհետեւ Բաթումի վրայով եւրօպական ապրանքներ այլ եւս չեն ուղարկվում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Nord» լրագիրը հերքում է լուրերը Մեծ իշխան Ալէքսէյ Ալէքսանդրօվիչի ամուսնութեան մասին փարիզի կոմսի աւագ դուստր Ամալիայի հետ։

—«National Zeitg.» լրագրի խօսքերով, Վիէննայից հաղորդում են, որ Ս. Պետերբուրգից վերադարձած բօլգարական արտաքին գործերի մինիստր Բալաբանօվ յայտնեց, թէ բանակցութիւնները դեռ եւս չունեցան ցանկալի հետեւանքներ, բայց թէ յոյս կայ, որ շուտով համաձայնութիւն կը կայանայ։ Դեռ եւս յայտնի չէ, թէ ինչ հետեւանքներ կունենայ այդ համաձայնութիւնը։ Բայց երեւում է, որ Բօլգարիան կը պահանջի ռուսաց օֆիցերների մնալը բօլգարական զօրքերի մէջ եւ որ իշխան Ալէքսանդրին բաւականութիւն կը տրվի նրա երկու ադիւտանտներին յետ կանչելու համար, որոնք այժմ արդէն ռուսաց ծառայութեան մէջ են գտնվում։ Վերջը «National Zeitg.» լրագիրը նկատում է, որ բօլգարական ժողովուրդը երբէք չի ների իշխան Ալէքսանդրին այնպիսի մի վարմունք, որ կարող է որ եւ է կերպով դիպչել երկրի պատւին եւ արժանաւորութեանը։

—«Avenir des colonies» լրագիրը տպեց հետեւեալ հաղորդութիւնը. «պ. Շալմէլ-Լակուր Տրիկուից բացատրութիւններ խնդրեց այն հեռագրի վերաբերութեամբ, որ Ժիւլ-Ֆէրրի կարդաց պատգամաւորների ժողովի ամբիոնից։ Տրիկու պատասխանեց, որ եթէ Լի-Հունգ-Չանգ չը դատապարտեց մարկիզ Ցէնգին, գոնէ պախարակեց նրա վարմունքը։ Այդ աննշան փոփոխութեամբ Տրիկու հաստատում է իր հեռագիրը»։

—«Temps» լրագիրը հերքում է այն լուրը, իբր թէ Մադագասկարի դեսպանութեան անդամները սպանված են։

—Փարիզից «National Zeitg.» լրագրին հեռագրում են, որ օրլէանական եւ արմատական լրագիրների տարածած անհանգստացուցիչ լուրերը Ժիւլ Գրէվիի հիւանդութեան մասին հերքվում են այն փաստով, որ նախագահը որսում էր Րամբուլէի մէջ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրօվիչի հետ։

—Բերլինի լրագիրները մատնացոյց են անում գերմանական թագաժառանգի Մադրիդ ուղեւորվելու բարձր նշանակութեան վրա։ «Ֆրանսիայի մէջ կը հասկանան այդ ճանապարհորդութեան նշանակութիւնը, ասում են նրանք։ Այդ ճանապարհորդութիւնը ապացուցանում է, որ Գերմանիան հաւատում է Սպանիային։ Ողջունում ենք այդ անցքը, իբրեւ մի ապացոյց, որ Գերմանիայի ազդեցութիւնը ընդարձակվում է, իսկ Ֆրանսիան աւելի եւ առանձնանում է»։ «National Zeitg.» լրագիրը զարմանում է այն օտարոտի պատահմունքի առիթով, որ Լիւտէրի տօներից անմիջապէս յետոյ Գերմանիայի թագաժառանգը ուղեւորվում է այցելելու Կարլոս V-ի ժառանգին, որ արտաքսեց Լիւտէրին կայսրութիւնից, ջարդեց բողոքականներին Միւլբէրգի մօտ եւ վերցրեց Լիւտէրի հայրենի Վատտէնբէրգ քաղաքը։ Իսկ այժմ Ֆրիդրիխ մեծի ժառանգը հանդիսով կը մտնի Էսկուրիալ եւ Կարլոս V-ի եւ Ֆիլիպպ II-ի մայրաքաղաքը։

—Բերլինից «Times» լրագրին հաղորդում են, որ սեպտեմբերին այնտեղ մի բրօշիւր հրատարակվեցաւ «Ֆրանսիայի պատրաստականութիւնը պատերազմի համար» վերնագրով։ Նրա հեղինակը պրուսական օֆիցեր է։ Նրա կարծիքով Ֆրանսիական զօրքերը թւով շատ են գերմանական զօրքերից։ Ֆրանսիական զինուորները 199,000-ով աւելի են գերմանական զինուորներից, բայց բանը քանակութեան մէջ չէ, այլ յատկութեան։ Գերմանական զօրքերը աւելի լաւ են պատրաստված։ Բացի այդ, գերմանական զօրքերի մէջ դիսցիպլինան աւելի խիստ է եւ կատարեալ է, Գերմանիայի երկաթուղիները ստրատեգիական տեսակէտից աւելի յարմար են եւ, բացի այդ, Գերմանիան ունի բազմաթիւ գեղեցիկ ձիաներ պատերազմի համար։ Հեղինակը ասում է, որ Ֆրանսիացիները քաջ են, բայց պատերազմական ժողովուրդ չեն։ Բացի այդ, Ֆրանսիացիները ընդունակ չեն կուրօրէն, առանց կրիտիկայի հպատակվել իրանց հրամանատարներին, որոնք դեռ փառքի չեն արժանացել։ Ընդհանրապէս, հեղինակի կարծիքով, Ֆրանսիացիները դեռ եւս պատրաստ չեն պատերազմի համար։

ԽԱՌԸ ԼՈՒՐԵՐ

Մի փոքր հասկացողութիւն կազմելու համար, թէ որպիսի գործեր են կատարում թատրոնական անտրէպրէնեօրները Ամերիկայում, բաւական են հետեւեալ տեղեկութիւնները։ Նոր թատրոն բանալու ժամանակ Նիւ-Եօրկում, ներկայացմանը ներկայ գտնվելու համար այնպիսի գներ էին նշանակված, որոնց մասին մենք հասկացողութիւն անգամ չունենք. իւրաքանչիւր բաղկաթոռը, օրինակ, արժէր 35 դօլլար, օթեակը 120—150 դօլլար. այդ ներկայացումից ստացած արդիւնքը 100,000 ֆրանկ կը լինի։ Դրանից յետոյ հասկանալի է, թէ ամէրիկացի թատրոնատէրերը ինչպէս են կարողանում ծածկել թատրոնի ծախսերը, հրաւիրելով ամենահռչակաւոր երգչուհիներին Եւրոպայից։

***

Կանանց միջնակարգ կրթութիւնը Ֆրանսիայում նոր ուղղութիւն ստացաւ, ասում է, ֆրանսիական գիտութիւնների ակադէմիայի անդամ Լըգուվէ մի յօդուածի մէջ, որ այս օրերս տպված էր փարիզի «Temps» լրագրում։ Ֆրանսիական կանանց կրթութեան այդ նոր ուղղութիւնը երեւում է երկու նշանաւոր անցքերից՝ նախ շուտով բացվելու է ֆէնէլօնեան լիցէյ եւ երկրորդ՝ ներկայ տարվայ օգոստոս ամսից արդէն թոյլ տրվեցաւ կանանց համալսարանական քննութիւն տալ միջնակարգ ուսումնարաններում դասատուութեան իրաւունք ստանալու համար։ Ֆէնէլօնեան լիցէյ (իգական գիմնազիա), Լըգուվէի կարծիքով, էական մեծ նշանակութիւն ունի որպէս մի իգական միջնակարգ ուսումնարան, բացված անմիջապէս ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան ձեռքով եւ անկախ Փարիզի քաղաքային վարչութիւնից։ Այդ լիցէյին տուած «ֆէնէլօնեան» անունը, ինքն ըստ ինքեան, արդէն հերքում է այն բամբասանքները, որ անում էին կանանց կրթութեան համար կառավարութեան կազմած ծրագրի վրա։ Ֆրանսիական ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը, որպէս նկատում է Լըգուվէ, Փարիզում առաջին անգամ բացված արքունական իգական գիմնազիան շատ խելացի կերպով դրեց այդ մեծ եւ կրօնական մտածողի հովանաւորութեան տակ, որը կանանց կրթութեան մասին մի այնպիսի գիրք է գրել, որ մինչեւ այժմ եւս շատ բաներում հնացած չէ կարելի համարել։ Ինչ որ վերաբերում է համալսարանական քննութեանը, քննիչ յանձնաժողովը անհրաժեշտ է համարում մի փոքր խստութեամբ վերաբերվել դէպի այն կանայքը, որոնք կամենում են քննութիւն տալ միջնակարգ ուսումնարաններում դասատուութեան իրաւունք ստանալու համար։ Կին ուսուցչուհիների ունեցած յաջողութիւնները տարրական ուսումնարաններում, ինքն ըստ ինքեան, չէին կարող բաւական գրաւական համարվել, որ կանայք նոյնպէս յաջող կերպով կարող են դասատուութիւն անել միջնակարգ ուսումնարաններում. սակայն, հէնց քննութեան առաջին օրը, բոլոր կասկածները, որ կարող էր ունենալ դրա վերաբերութեամբ քննիչ յանձնաժողովը, կատարելապէս փարատվեցան։ Բոլոր տասն եւ մէկ կանդիդատ կանայք, որոնք ներկայացան քննութիւն տալու, հիացրին յանձնաժողովին (որի նախագահը Լըգուվէն էր) իրանց պարզ վարմունքով եւ քաղաքավարութեամբ, իրանց պարզ եւ հասկանալի խօսակցութեամբ, եւ իրանց հմտութիւնների ընդարձակութեամբ։ Նրանցից վեցը արժանացան «agrégée de l'université» դիպլօմին եւ մտան համալսարանի անդամների ցուցակում։ Յանձնաժողովը, այնուամենայնիւ, եկաւ այն եզրակացութեանը, որ կանդիդատ կանայք, փորձնական դասեր կարդալով, կարծես թէ աւելի աշխատում էին այն բանի մասին, որ փառաւոր քննութիւն տան, եւ այդ պատճառով այդ դասախօսութիւնները շատ ընդարձակ եւ բուն գիտնական բնաւորութիւն ունէին։ Մանկավարժական փորձառութեան այդպիսի պակասութիւնը, որ բացատրվում է բուն գործի նորութեամբ, դրդեց յանձնաժողովին կանդիդատուհիներից հինգին դիպլօմ տալը յետաձգել մինչեւ հետեւեալ քննութիւնը։ Այդ քննութիւնից երեւցաւ, որ գիտնական ուսմունքների ֆակուլտէտի կանդիդատուհիները անհամեմատ աւելի լաւ էին պատրաստված «լեզուագիտական» ֆակուլտէտի կանանցից։ Այդ հանգամանքը կատարելապէս հերքում է այն ընդհանրացած կարծիքը (որը առաջ պաշտպանում էր եւ ինքն Լըգուվէ), որ իբր թէ մաթեմատիկական վերացական գիտութիւններով զբաղմունքը կանանց կրթութեան գործի մէջ պէտք է երկրորդական պլանի վրա դնել, որովհետեւ այդ գիտութիւնները անհամապատասխան են կանանց խելքի ընդհանուր կազմութեանը։ Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, որ ջահիլ աղջիկները մեծ յաջողութեամբ իւրացնում են ճիշդ գիտութիւններ, Լըգուվէ...

որդին ինձանից մի տարի առաջ աւարտելով ուսումը նոյն տէր Վահակի մօտ պարապում էր իր հօր արհեստով։ Այդ մարդը խորհուրդ էր տալիս հօրս, որ նա ինձ նոյնպէս տայ երկաթագործութեան որ եւ իցէ ճիւղը սովորելու։ Բայց մանրավաճառ Թորոսը, որի տուած խրատը վերեւ գրեցի, խիստ ընդդիմացաւ դարբնի այդ մտքին։ Նա ասաց, որ արհեստը դատարկ բան է, թէ նա փոր չէ կշտացնում, բայց միայն մարդու կեանքը մաշում է եւ օրինակ բերեց նոյն իսկ իր արհեստի նշանակութիւնը պաշտպանող դարբնին։

—Դու ինքդ, պ. Մարութ—դարձաւ նա դարբնին—մեր քաղաքի մէջ ամենաառաջին արհեստաւորն ես համարվում, բայց ինչ ես առաջացրել մինչեւ այսօր, որ կեանքիդ մեծ մասը արդէն անցել է, ինչ ես առաջացրել, ասա տեսնեմ, որ ուրիշներին էլ խորհուրդ ես տալիս արհեստ սովորելու։ Չը նայելով որ անդադար ծանր մուրճը ձեռքումդ, կրակի առաջ, արւին քրտինքի մէջ տաք երկաթ ծեծելով գիշեր ցերեկ չարչարվում ես, քո ընտանիքը չարաթական գոնէ մի անգամ տաք կերակուրի երես չէ տեսնում։ Չէ, ես հակառակ եմ ամենայն տեսակ արհեստներին եւ եթէ ես որդի ունենայի, թէկուզ ինձ սպանէին, ես նրան չէի թողնի, որ արհեստաւոր դառնար։ Արհեստը բացի նրանից, որ նուիթապէս չէ ապահովում մարդուս, նա մինչեւ անգամ բթացնում էլ է նրան։ Ինչ՞ է նմանում արհեստաւորը մի հասարակութեան կամ հանդէսի մէջ, եթէ ոչ դարմանով լցրած մի տոպրակի. նա ոչ կանոնաւոր կերպով խօսել գիտէ, ոչ քաղաքավարի շարժվել եւ ոչ էլ իրան անձը մաքուր պահել։ Արհեստը մարդուս չէ կրթում, այլ մի տեսակ կենդանի է դարձնում։

Այդ կծու նկատողութիւնը արհեստի վերաբերութեամբ մանրավաճառ Թորոսը կարծես թէ հէնց դիտմամբ էր անում, որ խեղճ դարբնին վիրաւորի։ Դարբինը խիստ ամօթխած մարդ էր, նա լսելով այդ կոպտ խօսքերը՝ կարմրեց եւ ոչինչ չը կարողացաւ պատասխանել։

Երեւում էր, որ ինքը եւս զգում էր իր ոչնչութիւնը հպարտ հակառակորդի առաջ։

Հայրս երկար վիճաբանութեան վերջ դնելու եւ հարցը միանգամից վճռելու համար՝ հարցրեց.

—Այժմ, պարոններ—ասացէք, ինչ խորհուրդ էք տալիս իմ խաչիի համար, ինչ պարապմունքի տամ նրան, որ ապագայում մարդ դառնայ։

—Վաճառականութեան—պատասխանեց ամենից առաջ մանրավաճառ Թորոսը։

—Բայց վաճառականութեան համար չէ՞ որ դրամագլուխ է հարկաւոր, իսկ ես, ինչպէս դուք գիտէք, մի աղքատ մարդ իմ։

—Փոյթ չէ, տուր մի հարուստ վաճառականի խանութ գործակատարի պաշտօնով, նա այնտեղ առեւտուր բիչ թէ շատ սովորելուց յետոյ, ինքը կարող է վերջ ի վերջոյ սովորել փող ձեռք բերելու հնարը եւ ժամանակով վաճառական դառնալ, միայն հարկաւոր է երկար համբերութիւն ունենալ։

—Այդ ինչպէս կարելի է, դարձեալ ես չեմ հասկանում թէ դատարկ ձեռքով նա ինչ կարող է անել—հետաքրքրվեց հայրս չը կարողանալով Թորոսի խօսքերից մի բան հասկանալ։

—Աշխարհում անկարելի բան չը կայ—հակառակեց մանրավաճառը։ Ես ինքս տասը տարի մի մանրավաճառի մօտ գործակատար եմ եղել դատարկ ձեռքով եւ ինչպէս տեսնում էք՝ ինքս այսօր մանրավաճառ եմ եւ, փառք Աստուծոյ, մօտ տասը հազարի կարողութիւն ունեմ։ Բայց ես դեռ ոչինչ, համեմատելով ուրիշների հետ. մտիկ տուէք մեր քաղաքի նոյն իսկ ամենաերեւելի վաճառականներին, նրանցից ո՞ր մէկն է լիք գրպանով եղել առաջ, ամենքն էլ իրանց ժամանակին գործակատարներ կամ խանութի ծառաներ են եղել, իսկ այժմ ամեն մէկը հարիւր հազարների առեւտուր է անում։ Վաճառականութիւնը մի այնպիսի պարապմունք է, որ ինքն է սովորեցնում սիրողին փող աշխատելու հնարը. հարկաւոր է միայն գտնել նրա գաղտնիքը, այնուհետեւ ամենայն ինչ ինքն ըստ ինքեան հեշտանում է։

—Այդ ինչ գաղտնիք է, պարոն Թորոս—հարցրին բոլորը գրեթէ միաբերան։

—Ձեզ համար արդէն ուշ է հասկանալ այդ գաղտնիքը, ձեր ժամանակը արդէն անցել է, իսկ խաչին կարող է շուտով հասկանալ, թող միայն սիրով կպչի այդ գործին, եւ ով սրանից առաջ իմ տուած խրատները իր ականջում միշտ պահի եւ երբէք չը մոռանայ, այնուհետեւ այդ գաղտնիքը նրա համար հեշտութեամբ կը պարզվի։

Մինչդեռ սրանք այդ վիճաբանութեան մէջ էին, ես եւ սկսել էի արդէն մտքումս խորհել իմ ապագայի մասին։ Մանրավաճառ Թորոսի խօսքերը ինձ համար խիստ խորհրդաւոր էին. ես չէի հասկանում այդ խօսքերի նշանակութիւնը. այն ինչ գաղտնիք է, որը կարող եմ ես գտնել վաճառականութեան մէջ, մտածում էի ինքս ինձ։ Այդ գաղտնիքը սկսեց ինձ խիստ հետաքրքրել, այնպէս որ փոքր էր մնում, որ ես համարձակվէի բերան բանալ եւ խնդրել հօրս, որ նա հետեւի Թորոսի խորհրդին եւ թոյլ տայ ինձ մտնել գործակատար մի վաճառականի մօտ, որպէս զի իմանամ թէ ինչումն է կայանում փող ձեռք բերելու գաղտնիքը։ Սակայն ես ինչպէս կարող էի բերան բանալ ինձանից մեծերի մօտ, այդ կը լինէր իմ կողմից մի աններելի յանդգնութիւն եւ ես հեշտ չէի պրծնի իմ հօր ձեռքից։ Բայց, բարեբաղդաբար, առանց իմ միջամտութեան, բանը փոխվեց իմ ցանկացածի համաձայն. երկար վիճաբանութիւններից յետոյ ամենքը, ի հարկ է, բացի դարբին Մարութից, որ մինչեւ վերջը լռութիւն էր պահում, համաձայնեցին, որ ինձ համար լաւ կը լինի մտնել վաճառականական ասպարէզ, քան թէ որ եւ իցէ արհեստ սովորել։ Հայրս վճռեց ինձ յանձնել մեր քաղաքի այդ ժամանակվայ ամենայայտնի վաճառական Աղա Գուլամեանցների մանուֆակտուրայի մագազինը գործակատարի պաշտօնով։

Թէեւ ես չը գիտէի այն ժամանակ թէ ինչ ասել է վաճառականի գործակատար եւ ինչումն է կայանում նրա պարապմունքը, բայց խիստ ուրախացայ հօրս այդ վճռով։ Առաջին՝ ինձ հետաքրքրում էր մանրավաճառ Թորոսի ասած գաղտնիքը եւ երկրորդ՝ որ ճշմարիտ խոստովանիմ [illegible] ես հակումն չունէի դէպի որ եւ իցէ արհեստ։ [illegible] րիա է, ես այն ժամանակ խիստ [illegible], որ կարողանայի ճիշտ գաղափար [illegible] արհեստների նշանակութեան մասին, որովհետեւ [illegible] տասն եւ եօթ տարին դեռ չէր լրացել, սակայն [illegible] իմ ուղեղը այնքան էլ անզարգացած չէր, որ չը կարողանայի գէթ հասարակ համեմատութիւններ անել։ Եւ նոյն րոպէին սկսեցի մտքումս համեմատել դարբին Մարութին՝ մանրավաճառ Թորոսի հետ, ակամայ երեւակայելով իմ ապագայի [illegible] նացած այդ երկու մարդկանց [illegible] ցից իմ աչքի առաջ կանգնած էր [illegible], չաղ ինքը մաքուր, հագուստը նոյնպէս [illegible] եւ նոր փորը կուշտ, գրպանը միշտ [illegible] եւ պատիւը հասարակութեան մէջ համեմատաբար աւելի, որին, խօսելու ժամ[illegible] ամենքը ուշադրութեամբ ականջ էին դնում, [illegible] խօսքը յիմարութիւն, որը հանդէսներում [illegible] ընկերների մէջ առաջին տեղն էր նստում, ինչպէս եւ նոյն օրը մեր տանը։ Իսկ մանրավաճառ Թորոսն էր, իսկ միւսը նրա մօտ կոշտ ու կոպիտ, միշտ աղտոտ, դէմքը նիհար եւ ժամանակից առաջ պառաւած, վիզը եւ երեսը սեւացած, ձեռքերը քարի նման կոշտացած, միշտ կեղտոտ եւ անվայելուչ հագուստի մէջ, որը հասարակութեան մէջ, ինչպէս եւ նոյն օրը մեր տանը, ոչ մի յարգանք եւ համակրութիւն չէր վայելում, որին խօսելու ժամանակ ոչ ոք չէ կամենում լսել եւ շատ անգամ ծիծաղի առարկայ է դառնում, որը գիշեր ցերեկ ֆիզիկապէս աշխատում է անասուն կենդանուց աւելի, բայց եւ այնպէս հոգու հաց է կարողանում իր ընտանիքը կերակրել։ Սա դարբին Մարութն էր։ Որքան զանազանութիւն սրա եւ առաջինի մէջ։ Հասկանալի է, որ այդ երկուսից առաջինի կեանքը նախանձելի էր եւ եթէ մէկը նոյն րոպէին

զավէ հանդիսաւոր կերպով հրաժարվում է այժմ իր նախկին հայացքից և յայտնում է, որ երկսեռները ես կատարելապէս հաւասար են մինչև անգամ մաթեմատիկական գիտութիւնների շրջանում։ Այդ չէ արգելում նրան, այնու ամենայնիւ, խորհուրդ տալ աղջիկներին գերադասել գրական գիտութիւնների ուսումնասիրութիւնը։ Նրա կարծիքով, բարձրագոյն գիտական կրթութիւն ստացած քանի աղջիկներից հազիւ թէ հինգը օգտակար կերպով կարող են գործ դնել իրանց մաթեմատիկական հմտութիւնները, այն ինչ պատմական—Փիլօլօգիական ֆակուլտէտից դուրս բերած տեղեկութիւնները, անկասկած, տխրժելի և օգտաւէտ կը լինեն իւրաքանչիւր աղջկայ կեանքի մէջ։ Պատմական և լեզուագիտական ծրագիրները միջնակարգ ուսումնարաններում, որ մշակված են երիտասարդ ուսանողների համար, անպէտք են, Լըգուվէի կարծիքով, օրիորդների համար, որովհետև աղջիկները մեծ մասամբ չեն պատրաստվելու բժիշկներ, փաստաբաններ, վաճառականներ, պաշտօնեաներ լինելու, այլ բոլորովին ուրիշ պարտաւորութիւններ կատարելու համար։ Նրանք պէտք է դառնան այն, ինչ որ անգլիացիք անուանում են՝ «տնարար կանայք», և մանաւանդ լաւ կանայք և մայրեր։ Պէտք է, որ նրանք սիրեն գիտութիւնը և լուրջ ընթերցանութիւնը, և այդ սէրը դէպի լուրջ ընթերցանութիւնը ամբողջ կեանքի համար մնալով նրանց մէջ, կօգնի նրանց յաղթել անգործութեանը, դատարկութեանը և տաղտկութեանը, որին դատապարտված են Ֆրանսիայի փոքր ի շատէ ապահոված կանայքը։ Այդ սէրը դէպի ընթերցանութիւնը կարող կը լինի ոչ միայն մխիթարել կնոջը միայնութեան երկար ժամերում, բայց միջոց կը տայ նոյնպէս պատշաճաւոր կերպով կատարել իր մայրական և ամուսնական բոլոր պարտաւորութիւնները։ Լըգուվէն բացատրեց այդ առարկայի վրա իր ունեցած հայացքը ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրին իր ներկայացրած մի զեկուցման մէջ քննութիւնների հետևանքների մասին։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 Նոյեմբերի։ Պատերազմական նախկին մինիստր կոմս Միլիւտինի ծառայութեան յիսնամեակի լրանալու առիթով կայսրը տուեց նրան Բարձրագոյն արքայագիր, որի մէջ ասված է, որ յօբելեարի բազմամեայ աշխատանքները զինուորական գործը կատարելագործելու համար այժմ թոյլ են տալիս կառավարութեանը իր ուշադրութիւնը դարձնել Ռուսաստանի ընդարձակ ույժերի խաղաղ զարգացման վրա։ Կոմս Միլիւտինին, որ արտասահման է գտնվում, շնորհաւորական բազմաթիւ հեռագիրներ են ուղարկված։ Ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ ծառայող իշխան Գագարին նշանակված է բէսարաբիայի նահանգապետ Տրօիցկու տեղ, որ ստատիստիկական կենտրօնական մասնաժողովի դիրեկտոր է նշանակված։ „Journal de St. Petersbourg“ հերքում է բերլինի լրագիրների լուրերը, իբր թէ ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրի արտասահման ճանապարհորդելու նպատակն է նոր փոխառութիւն անել։

ՕՐԵՆԲՈՒՐԳ, 8 Նոյեմբերի։ Ուրալ գետը սառուցով ծածկվեցաւ։ Սահնակի ճանապարհ դեռ ևս չը կայ։

ԲԻԼՕՍՏՕԿ, 8 Նոյեմբերի։ Երէկ գիշեր Զօրնիե-Վեսի և Սօկօլկի կայարանի մէջ հողակոյտից ընկաւ ապրանքների գնացքը։ Ինը վագօններ ջարդված են, երեք հոգի ծանր վիրաւորված են։

ՓԱՐԻԶ, 8 Նոյեմբերի։ Ժիւլ Ֆէրրի նշանակված է արտաքին գործերի մինիստր Շալմել-Լակուրի տեղ։ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր նշանակված է Ֆալիէր։ Լուրը, իբր թէ Ֆրանսիան վերջնական առաջարկութիւններ է արել Չինաստանին, ճիշդ չեն։ Հաւատացնում են մինչև անգամ, որ բանակցութիւնները նորից սկսվել են։ Կիսապաշտօնական „Temps“ լրագիրը ուշադրութիւն է դարձնում գերմանական մամուլի անբարեխղճութեան վրա, որ հաւատացնում է, իբր թէ Ֆրանսիան վիրաւորում է Գերմանիային, և ասում է, թէ ֆրանսիական մամուլի վարմունքը Գերմանիայի վերաբերութեամբ աւելի քաղաքավարի է։ Նոյնպէս, նկատում է վերջը „Temps“, բերլինի լրագիրների վարմունքը ոչինչ ընդհանուր բան չունի երկու պետութիւնների դիպլօմատիկական յարաբերութիւնների բնաւորութեան հետ։

ԳԵՆՈՒԱ, 8 Նոյեմբերի։ Սպանիա ուղևորվելուց առաջ գերմանական թագաժառանգը յայտնեց, որ նա ուրախ կը լինէր, եթէ կարելի լինէր ամեն դէպքում ապացուցանել իր բարեկամութիւնը դէպի Իտալիան և Սաւօյեան տունը։

ՀՌՕՄ, 8 Նոյեմբերի։ Փարիզի մէջ տարածված լուրը, իբր թէ Իտալական պատերազմական մինիստրը 600 միլիօն է պահանջում զինուորական արտաքոյ կարգի ծախսերի համար, անհիմն է։

Կ. ՊՕԼԻՍ, 8 Նոյեմբերի։ Քիւրդերի յայտնի առաջնորդ շէյխ Իբադուլլահ խոլերայից վախճանվեցաւ Մեկկայի մէջ։

ՍԱՄԱՐԱ, 8 Նոյեմբերի։ 3° ցուրտ է։ Վօլգայի վրա սառույց է լողում։

ՆՕՎՕԶԵՐԿԱՍԿ, 8 Նոյեմբերի։ Շոգենաւային շարժողութիւնը Դօն գետի վրա դադարեցաւ։ Ցրտում է։

ԲԵՐԼԻՆ, 8 Նոյեմբերի։ Այսօր բացվեցաւ պրուսական սէյմը գահական ճառով, որ մատնացոյց է լինում երկրի ֆինանսական դրութեան բարւոքման վրա, որին շատ նըպաստեց երկաթուղիների մասնաւոր ձեռքերից պետութեանը անցնելուն։ Գահական ճառի մէջ ցանկութիւն է յայտնվում, որ պետութիւնը նոր երկաթուղիներ ձեռք բերէ, որ երկաթուղիական գիծը կարգադրվի և մտցվի հարկատուութիւն եկամուտների համեմատ։ Վերջը ասված է, որ սէյմը կարող է սկսել իր աշխատանքները ապահոված խաղաղութեան պաշտպանութեան տակ։

ԲԵԼԳՐԱԴ, 8 Նոյեմբերի։ Երէկ Զայչարի մէջ հրացանի առան ապստամբութեան Բիւլիչ և Գիւստիչ առաջնորդներին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 Նոյեմբերի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 50 կ., երկրորդ 94 ր. 25 կ., երրորդ 94 ր. 37 կ., չորրորդ 94 ր. 25 կ., հինգերորդ 94 ր. 12 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 218 ր. 50 կ., երկրորդ 208 ր., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 91 ր. 37 կ., երկրորդ 91 ր. 37 կ., երրորդ 91 ր. 37 կ., ոսկի 8 ր. 42 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ $23\frac{7}{11}$ պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 200 մարկ, փարիզի վրա $247\frac{1}{2}$ ֆրանկ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը ամուր է։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԵՇՉԱՆՆԵՐԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ „Մշակ“, „Դրօեբա“ և „Тифлисскія Объявленія“ լրագիրների միջոցով յայտնում է Թիֆլիսի հարկատու բնակիչներին, որ նրանք անյապաղ ներկայացնեն 1883 թ. պետական հարկերը, նահանգական զեմստվօի հարկերը նոյնպէս և մինչև ներկայ տարվայ յունվարի 1-ը ապառիկ մնացած նահանգական զեմստվօի հարկը։ Վարչութիւնը չը վճարողների ուշադրութիւնը դարձնում է 1857 թուականի հարկային հրատարակութիւնների կանոնադրութեան 645, 647 և 651 յօդուածների վրա։

Հարկային ստարօստա ԱՒԵՏԻՔ ԹԱՐԽԱՆՕՎ.

1—1

ինձ հարցնէր, թէ «խաչի, որը կը կամենաս լինել. մանրավաճառ Թօրոսը, թէ դարբին Մարութը,» պարզ է որ առանց երկար մտածելու կը ցանկայի լինել առաջինի տեղ։ Այդ պատճառով ես խիստ ուրախացայ, երբ հայրս ինձ դիմեց։

—Խաչի, քո վիճակը որոշվեց. վաղվանից քեզ պիտի յանձնեմ վաճառական Աղա Գուլամեանցների մագազինը, դու այնտեղ գործակատար պիտի լինես։ Արի, Թօրոս աղի և միւսների ձեռքը համբուրիր, նրանց բարի և անկեղծ խորհրդի փոխարէն։

Ես խոնարհութեամբ կատարեցի հօրս կամքը, բոլորի ձեռքը մի առ մի հերթով համբուրելով։ Խոստովանում եմ, որ երբ հերթը հասաւ դարբին Մարութին, ես հազիւ հազ կարողացայ զսպել իմ զզուանքը տեսնելով նրա կեղտի ծալքերով ծածկված ձեռքը, ես դժուարութեամբ իմ շրթունքների ծայրերը հասցրի նրա կոպիտ մատներին։ Մանրավաճառ Թօրոսը ճակատս համբուրելով և օրհնելով, մի անգամ ես կրկնեց իր խրատը.

—Խոնարհ և հլու հպատակ կը լինես Աղա Գուլամեանցներին, կը կատարես այն, ինչոր կը հրամայեն. չը խաբվես, բայց աշխատիր խաբել, միայն զգուշութեամբ և խոհեմութեամբ, որ չը պարզվի։ Թեքվիր և ծռվիր ինչպէս օձ, բայց միամիտ ձևացրու քեզ ինչպէս ոչխար և դու շուտով կը մտնես Աղա Գուլամեանցների գրպանը։

II.

Ուրախութիւնից գրեթէ ամբողջ գիշերը չարունակ անկողնիս մէջ դարձվում էի այս ու այն կողմը, ստեղծելով երևակայութեանս մէջ հազար տեսակ պատկերներ իմ ապագայ կեանքից և մըտածելով զանազան տեսակ ծրագիրներ այս կեանքի ուղղութեան մասին։ Լուսադէմին քունը յաղթեց ինձ և ես մի երկու ժամ քնեցի։ Ո՛հ, ինչ զարհուրելի երազ էր այն, որը ես տեսայ այդ երկու ժամվայ ընթացքում ես երբէք չեմ մոռանայ նրան։ Ես երազում էի, որ գտնվում եմ մի բացարձակ հրապարակի վրա։ Ընդարձակ և անսահման էր այդ հրապարակի տարածութիւնը, ես չէի կարողանում տեսնել նրա ոչ սկիզբը և ոչ էլ վերջը։ Նա ծածկված էր անթիւ և անհամար մարդկանցով, որոնք կազմում էին մի խառնիճաղանճ բազմութիւն և ուր տիրում էր կատարեալ խառն։ Աղմուկ, դղրդոց, դառացոց և բըղաւող ձայներ խլացնում էին իմ ականջները այնպէս, որ ես սարսափից սկսեցի դողալ։ Մարդիկ անկանոն կերպով անդադար վազվզում էին չարապով այս ու այն կողմ, ինչպէս կուի խառն ժամանակը պատերազմի դաշտում։ Ես տեսայ, որ ամեն մէկը այդ մարդկանցից պրահաւորված էր մի որ և իցէ զէնքով. ոմը ունէր իր ձեռքում թուր, ոմը դաշոյն, ոմը ատրճանակ, ոմը հրացան, ոմը մի հասարակ գաւազան և այլն։ Կային շատերը առանց որ և է զէնքի, սրանք մինչև անգամ կազմում էին ամբոխի մեծամասնութիւնը որքան ես կարողացայ նկատել։ Զէնք ունեցողները կատաղի գայլերի նման, աչքերը արիւնով լցված՝ յարձակվելով անզէնների վրա՝ անխնայ կերպով վիրաւորում, սպանում և կոտորում էին. խեղճ անզէնները պաշտպանվում էին նրանից դէմ լոկ իրանց տկլոր մարմիններով և ձեռքերով։ Բարձրացել էր սարսափելի խառնաշփոթութիւն, լսվում էին այս ու այն կողմերից մորմոքող և օգնութիւն խընդրող ձայներ. ես մի կողմ քաշված զարհուրանքով նայում էի այս դժոխային տեսարանի վրա և բոլոր մարմնով դողում ինչպէս սաստիկ քամու առաջ մի թոյլ եղէգն։ Շատ անգամ զէնք ունեցողները թողնելով անզէններին, որոնք ճանճերի նման կոտորվում էին կամ այս ու այն կողմ փախչում նրանց առաջ, յարձակվում էին իրարու վրա և կռւում. այդ ժամանակ պատերազմը սաստկանում էր և աղմուկը կրկնապատկվում։ Երկիրը ծածկվել էր անշունչ դիակներով և մերձ ի մահ վիրաւորվածներով, գետի պէս հոսում էր մարդկային արիւնը, որը կիզիչ արեգակի ճառագայթների տակ եփ գալով մթնոլորտի մէջ, տարածել էր թանձր ու գարշահոտ շոգի։

Մի քանի ժամանակ ես անշարժ արձանի նման գետին բևեռված անթարթ աչքերով նայում էի իմ աչքի առաջ կատարվող այդ զարհուրելի պատերազմին. երկիւղը ինձ վրա այնքան ազդել էր, որ կամենում էի փախչել, հեռանալ այդ հրապարակից, բայց իմ ոտերը ինձ չէին հնազանդվում, և չէի կարողանում շարժել նրանց։ Բայց եթէ կարողանայի էլ ուր պիտի փախչէի, քանի որ իմ չորս կողմ պատերազմ էր, քանի որ հրապարակը ոչ վերջ էր ունէր և ոչ էլ սկիզբ, ուր կարողանայի դիմել։ Յանկարծ այդ խառնաշփոթ տեսարանի մէջ ինձ երևեցան շատ ծանօթ և բարեկամ մարդիկ, որոնցից մինչև այսօր էլ մտաբերում եմ մանրավաճառ Թօրոսի և դարբին Մարութի դէմքերը։ Մանրավաճառ Թօրոսը մի սուր ձեռքին առած գտնվում էր զինուորվածների շարքում։ Նրա դէմքը կատաղի էր և բաւական զարհուրելի. նա կէս երկիւղով և կէս քաջութեամբ սուրը ձեռքին պատրաստ նայում էր իր չորս կողմը մի կողմից բռնած պաշտպանողական, միւս կողմից՝ յարձակողական դիրք։ Նա յարձակվում էր իր առաջը եկող անզէնների կամ թոյլ զէնք ունեցողների վրա և վիրաւորում կամ միանգամայն սպանում և պաշտպանում էր իրան զօրեղների դէմ ժամանակ ժամանակ հարուածներ տանելով վերջիններից։ Դարբին Մարութը շրջապատված իր փոքրիկ զաւակներով և կնոջով, տխուր կանգնած մի կողմում երկիւղով, նայում էր չորս կողմը նրա ձեռքում ոչինչ զէնք չը կար։ Նա ստանում էր անթիւ հարուածներ այս ու այն կողմից առանց որ և իցէ ձայն հանելու և համբերութեամբ, պաշտպանելով միայն մերկ ձեռքերով իր կնոջը և զաւակներին։ Բայց յանկարծ, չը գիտեմ ո՛ր կողմից առիւծի նման յարձակվեց նրա վրա մի զարհուրելի կերպարանք ունեցող չար մարդ և իր ձեռքի դաշոյնի մի հարուածով գետին գլորեց նրան։ Բարձրացաւ մի ողբալի աղաղակ դարբին Մարութի կնոջ և զաւակների կողմից. նրանք փաթաթվելով յանդուգն մարդասպանի փէշերին ու ոտերին սկսեցին քաշքշել նրան այս ու ան կողմ ճչալով և ծվալով։ Բայց նա իր ոտի մի ուժեղ հարուածով հրեց նրանց մի կողմ և հեռացաւ, թողնելով դարբնի կնոջ և զաւակներին ընկած անշնչացած դիակի վրա։ Իմ երկիւղը և սարսափը վերջապէս հասան վերին աստիճանի, ես այլ ևս ույժ չունենալով դիմանալ այդ զարհուրելի տեսարանի առաջ, սկսեցի գոռալ և իսկոյն իմ ձայնից ես զարթեցի....

Թէ ինչ էր նշանակում այդ երազը—ես հասկացայ շատ տարիներից յետոյ։

Արեգակը բաւական բարձրացել էր. ես շտապով վեր թռայ անկողնից, երեսս լուացի և բըռնեցի շորերս հագնել որպէս զի պատրաստ լինեմ հօրս առաջին հրաւէրին, որի հետ ես այն օրը պիտի գնայի Աղա Գուլամեանցների մագազինը։ Հայրս հէնց առաջին երեկոյեան, մեր հիւրերի ցրվելուց յետոյ արդէն գնացել էր մագազին և այնտեղ իմ մասին խօսել։

Թէ ինչ պայմաններով ես պիտի ծառայէի Աղա Գուլամեանցների մօտ, ո՞րքան ռոճիկ պիտի ստանայի, այդ ինձ չը յայտնեց հայրս, միայն երբ մենք հասանք մագազինը և նա իմ ձեռքս բռնելով յանձնեց Մակար աղին, այսքանը լսեցի նրա բերանից իմ մասին։

—Այսուհետև, Մակար աղա, այլ ևս սա իմ որդին չէ, այլ քոնը, յանձնում եմ նրան ամով գլխով քեզ, վարվիր նրա հետ, ինչպէս դու գիտես, միայն թէ ժամանակով մարդ դառնայ քո ձեռքում։

—Մարդ դառնալ կախված է իրանից. եթէ խոնարհ, զգաստ, խօսք լսող կը լինի, ի հարկէ, ժամանակով մի կտոր հացի տէր կը դառնայ, իսկ եթէ ոչ՝ մեղքը իր վզին։ Իմ ձեռքում շատերն են մարդ դառել և շատերն էլ մարդ դառնալու մօտիկ են. եթէ քո որդին էլ լաւ կը ծառայի ինձ, իմ հրամաններս խոնարհութեամբ կը կատարի, կարող է ժամանակով նրանց նման լինել։

(Կը շարունակվի)

Բ. ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ

լրագրական գործակալութեան գրասենեակում

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Բաժանորդագրվում են ամէն տեսակ պարբերական հրատարակութիւններին, ինչպէս տեղական, Ռուսաստանի, նոյնպէս և Արտասահմանեան:

Հասցէն:—Тифлисъ. въ Газетное Агентство В. Шавердова.

1—10

Վերականգնեցնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող: Գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏԱՅՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը և վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն

79—100

ԹԻՖԼԻՍԻ տեխնիկական ուսումնարանի մօտ ծախվում է ԴԱՏԱՐԿ ՀՈՂ: Գնի մասին տեղեկանալ Գոլովինսկի պրոսպէկտ, տուն Սարաջեվի, № 14:

2—6 (3)

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ

Սօլօլակում Պրիկազի պարտքով երկու քարաշէն ՏՆԵՐ, շինութեան թէք, ԱՅԳԻ ջրով, ախոռատուն, ՀՈՂ 435 սաժէն և ԱՌԱՆՁԻՆ 130 սաժէն: Հասցէն. Միխայլօվսկայա փողոց, հիւանդանոցի հանդէպ, տուն Ալիխանովի № 87, ԿԱՄԱԵՎԻ բնակարան:

2—3 (հ. շ. հ.)

Ծանուցում

Առաջնորդական յանձնարարութեանց ցանձնաժողովը յայտնում է Տփխիսի թեմի բոլոր եկեղեցիների մեծ. երեցփոխաններին, որ համաձայն բարձրագոյն հաստատված կանոնադրութեան 122 յօդուածի, երեցփոխանական պաշտօնավարութիւնը լինում է երեք տարի ժամանակով (նոր ընտրութեան ժամանակ երեցփոխանը կարող է վերընտրելի լինել). ուստի այն երեցփոխանները, թէ Տփխիսի և թէ նրա վիճակի, որոնք լրացրել կամ լրացնելու մօտ են իրանց եռամեայ ծառայութեան շրջանը, հրաւիրվում են երկու ամիս առաջ գրաւոր յայտնելու մերձաւոր հոգևոր իշխանութեանը, որ կարգադրութիւն անի նոր ընտրութեան մասին: Ցանձնաժողովը արդէն մշակում է երեցփոխանների համար պէտք եղած հրահանգը և լոյս ունի շուտով հրատարակելու:

Անդամ յանձնաժողովի՝ Ցարութիւն աւագ քահանայ Սուգանաձեանց

Քարտուղար Եգնիկ քահ. Երզնկեանց

КЁЛЕРСКАЯ УКСУСНАЯ ЭССЕНЦІЯ.

41—50

ЖЕСТЯНКА 20 ЧАШЕКЪ 1 РУБ.

ШОКОЛАДЪ

РЕТАБЛІЕРЪ

С. СІУ и Ко

въ МОСКВѢ.

ПРИ ТРЕБ: ПОЧТОЙ ПРИЛАГАТЬ НА ОТПРАВКУ.

Этикетъ утвержденъ Правительствомъ. Преслѣдуема подѣлка будетъ строго закономъ.

(5. 10. 25) 18—24

ԲԻԲԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրավաճառանոցում, որ գտնվում է Թիֆլիսում, Զուբալովի տանը, Գոլովինսկի պրոսպէկտի վրա, ստացվեցաւ Կ. Պօլսում հայերէն, կովկասեան աշխարհաբար լեզուով տպված, „ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ“ (հին և նոր կտակարան):

Գինը, գեղեցիկ կազմով՝ 1 ր. 50 կոպէկ է:

9—10.

ԳԼՕԲՈՒՍԻ ԳՐԻՉՆԵՐ

Որոնցով կարելի է գրել ամենակոպիտ թղթի վրա:

Միակ գործակալ ԼԻԱԿԱՆ Խ ... ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ: Նոյն տեղը կան ամէն տեսակ ձեռագրերի համար մեծ քանակութեամբ ԳՐԻՉՆԵՐ ամէն ձևի 25% էժան քան թէ ուրիշ տեղ: Կան նոյնպէս ԹԱՆԱՔ, թուղթ, տետրակներ, գմուռ, ՄԱՏԻՏՆԵՐ, քարեգրիչներ, պենալ, ԳՐՋԱԿՈԹ, քասակներ, ծխախոտամաններ, ՄԿՐԱՏՆԵՐ, ածելիք, սրոցներ, խաղխաներ, ԲԱԶԿԱԹՈՌ, ՄԱՀՃԱԿԱԼ, վեբարկու կախելու համար իրեր, ԳՕՏԻՆԵՐ, անոտներ, ՄԱՏՈՒՑԱՐԱՆՆԵՐ, բրիտանական մետալից իրեր, ԼԱՊՏԵՐՆԵՐ, գդալներ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, ջրամաններ, երես լուանալու ամաններ, Ֆիլտրա, կրանշվոցներ, այգու մկրատներ, չորս չչեօտկագլխի, երկաթէ թելերից, ձիու համար: Մակենտօշներ: Բժշկական թուղթ փառերկլօցետի համար և այլն և այլն:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹ:

93—100

ОТКРЫТА ПОДПИСКА

на 1883 годъ

НА БОЛЬШУЮ ЕЖЕДНЕВНУЮ, ПОЛИТИЧЕСКУЮ, ОБЩЕСТВЕННУЮ И ЛИТЕРАТУРНУЮ ГАЗЕТУ

„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“

ГОДЪ ПЯТЫЙ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ:

Съ доставкою въ Москвѣ:				Съ пересылкою въ города:			
На 12 мѣс.	8 р. 50 к.	На 6 мѣс.	4 р. 50 к.	На 12 мѣс.	9 р. — к.	На 6 мѣс.	5 р. — к.
› 11 ›	8 › — ›	› 5 ›	3 › 90 ›	› 11 ›	8 › 50 ›	› 5 ›	4 › 60 ›
› 10 ›	7 › 50 ›	› 4 ›	3 › 25 »	› 10 ›	8 › — ›	› 4 ›	3 › 70 ›
› 9 ›	6 › 75 ›	› 3 ›	2 › 50 ›	› 9 ›	7 › 40 ›	› 3 ›	2 › 75 ›
› 8 ›	6 › — ›	› 2 ›	1 » 90 ›	› 8 ›	6 › 70 ›	› 2 ›	2 › — ›
› 7 ›	5 › 25 ›	› 1 ›	1 › — ›	› 7 ›	5 › 90 ›	› 1 ›	1 › 10 ›

За границу: на 12 м. 17 р., на 6 м. 9 р., на 3 м. 5 р., на 1 м. 2 р.

Подписка принимается въ конторѣ изданія: Москва, Москворѣцкій мостъ, д. Н. П. Ланина, въ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ Москвы и С.-Петербурга и въ Парижѣ—Rue Clément, 4, Adam.

Гг. иногородные благоволятъ адресоваться преимущественно въ контору изданія **„РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“**

Редакторъ-Издатель **Н. П. Ланинъ.**

(3—15—10)

Պ. Վ. ԱԼՖԵՐԱԿԱՆԵՐԻ Տագանրոգի շոգէ ՋՐԱՂԱՑԸ բաց է անում Թիֆլիսի մէջ ամբողջ կովկասի համար գլխաւոր ՊԱՀԵՍՏ „Պ. ԲԵԿԻԱՆՈՎ, Պ. ԿՕԶԱԵՎ և ԸՆԿ.“ առևտրական տան կից, ուստի յիշեալ ջրաղացին քանակութեամբ պատուէրներ տալու համար խնդրեմ ԴԻՄԵԼ յիշեալ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ գրասենեակը: Պատուէրները կը կատարվեն ջրաղացի ցանկի համեմատ:

Յիշեալ առևտրական տան գրասենեակը գտնվում է Դվօրցօվայա փողոցի վրա, ԱՐՈՒՆՈՒ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ:

Տագանրոգի ջրաղացի հաւատարմատար ՖԷՕԴՕՐ ԲՕԳԴԱՆՕՎ.

2—3 (ե. հ. շ.)

СЪ І-ГО ЯНВАРЯ 1884 ГОДА

ВЪ ТИФЛИСѢ БУДЕТЪ ИЗДАВАТЬСЯ

новая ежедневная (350 нумеровъ въ годъ) литературно-политическая газета

„НОВОЕ ОБОЗРѢНІЕ“

подъ редакціею А. В. Степанова (бывш. редакторъ „Юридическаго Обозрѣнія“).

Объемъ газеты—печатный листъ средняго формата; программа—обща всѣмъ литературно-политическимъ ежедневнымъ изданіямъ.

Подписная цѣна съ пересылкою и доставкою: на годъ—**10** руб.; на **6** мѣсяц.—**6** р., на **3** мѣс.—**3** р. **50** к., на **1** мѣс. **1** р. **50** к.

Подписка (городская и иногородная) и объявленія (по 5 к. за **строку петита**) принимаются **въ Тифлисѣ** исключительно **въ Газетномъ Агентствѣ В. Шавердова**, въ **С.-Петербургѣ-же и Москвѣ**—въ книжныхъ магазинахъ **„Новаго Времени“**.

Временное (до 15-го декабря) помѣщеніе редакціи: Давидовская ул., д. Кан... квартира нова, редактора.

За газетой обезпечено **постоянное сотрудничество: кн. К. А. Бебутова, Вс. Гаршина, П. А. Измайлова, С. Н. Кривенко, Н. Я. Николадзе, П. А. Опочинина, А. Плещеева, И. Ф. Тхоржевскаго, Гл. И. Успенскаго, Н. А. Шаврова.**

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ՄԱՆԻ

ԲԱԹՈՒՄ, ՏՈՒՆ ԹԱՅԻՐՕՎԻ

Մեծ քանակութեամբ ապրանքների պահեստ և վաճառատուն, ուր գտնվում են մեծ քանակութեամբ ամէն տեսակ կօշիկներ-ոտնամաններ, գուլպա-շուլքեր, հովանոցներ, գոնտիկներ, հագուստներ տղամարդի և կանանց, աղլուխներ-բաղդադիք կովկասի ձևով, շալով, շապիկներ, ժամացոյցներ, ոսկէ և արծաթէ: Ամէն տեսակ ապխտակեղէններ (շուղէն), որպէս են սուքաններ, փաշեր և այլն: Նոյնպէս և դանակներ, պատառաքաղներ, գդալներ Ֆրաժի Ֆաբրիկից և հասարակ տեսակներից, կոճակներ, քաթանեղէն, գլխարկներ և այլն և այլն ամէն ապրանքից գտնվում են մեծ քանակութեամբ շատ աժան գներով: Ծախվում են Ֆաբրիկի գնով և առանց աւելցուկի (безъ-запроса): Ընդունում է պատուէրներ օտարքաղաքներից ամէն տեսակ ապրանքների:

Հասցէն БАТУМЪ, Мани, д. Таирова. ՄԱՆԻ